

УДК 343.9.02:343.37:343.341:323.28(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.129>

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ІНОЗЕМЦЯМИ У СКЛАДІ ОРГАНІЗОВАНИХ ГРУП В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

Посудевський І.В.,

ад'юнкт,

Національна академія внутрішніх справ

ORCID: 0000-0002-8924-8752

Посудевський І.В. Сучасний стан та тенденції корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в умовах збройного конфлікту в Україні.

У статті наголошено, що на ситуативне ускладнення, поряд з чинниками суто криміногенного характеру, значною мірою впливають військові дії, щоденні ракетні обстріли й диверсійно-підривна діяльність по всій державі, а також відсутність контролю за частиною території й відповідно посилення міграційних процесів, зокрема, внутрішнього переміщення населення. Автором проведений аналіз стану, структури та динаміки корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в умовах збройного конфлікту в Україні. Звертається увага на те, що корисливо-насильницькі злочини розміщені у різних розділах Особливої частини Кримінального кодексу України та відображаються у статистичній звітності з часу введення у дію сучасних форм такої звітності (2013 р.). Водночас, державна статистика не містить даних про такі злочини учинені іноземцями у складі організованих груп.

Встановлено, що в умовах загального скорочення показників кримінальної активності, спостерігалися як позитивні, так і негативні тенденції, щодо організованої корисливо-насильницької злочинності за участі іноземців. Так у 2014–2015 рр. кількість виявлених організованих груп та злочинних організацій сформованих на етнічній основі скоротилася, а в наступні роки (2016–2024 рр.) зросла майже в три рази. В умовах воєнного стану спостерігається щорічне збільшення кількості виявлених організованих груп та злочинних організацій сформованих на етнічній основі, які відзначились у груповій корисливо-насильницькій злочинності, під час вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів з використанням зброї.

Серед усіх злочинних угруповань іноземців майже абсолютну більшість становили організовані групи. Було виявлено майже тисяча іноземців, які відзначились у груповій корисливо-насильницькій злочинності, під час вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів.

Наголошено, що злочинна діяльність організованих груп і злочинних організацій за участі іноземців характеризується різноманітністю, позаяк вчиняються не поодинокі кримінальні-протиправні діяння, а множинні, за декількома напрямками прибутковості, з використанням різної тактики і механізмів вчинення. Іншою тенденцією є розширення сфер їх злочинних інтересів, більш чітка спеціалізація кримінальної діяльності, яка перебуває в постійній динаміці, а також професіоналізація, що підвищує рівень прихованості.

Ключові слова: користь, насильство, злочин, корисливо-насильницька злочинність, іноземець, етнічна група, організована група, злочинна організація, стан, структура, динаміка, статистика, латентність.

Posudevsky I.V. Current status and trends of merely-violent crimes committed by foreigners as part of organized groups in the conditions of armed conflict in Ukraine.

The article emphasizes that the situational complication, along with factors of a purely criminogenic nature, is largely influenced by military actions, daily rocket attacks and sabotage and subversive activities throughout the country, as well as the lack of control over part of the territory and, accordingly, the intensification of migration processes, in particular, internal displacement of the population. The author analyzed the state, structure and dynamics of mercenary and violent crimes committed by foreigners as part of organized groups in the context of the armed conflict in Ukraine. Attention is drawn to the fact that mercenary and violent crimes are placed in different sections of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine and are reflected in statistical reporting since the introduction of modern forms of such reporting (2013). At the same time, state statistics do not contain data on such crimes committed by foreigners as part of organized groups.

It was established that in the context of a general reduction in criminal activity indicators, both positive and negative trends were observed in relation to organized mercenary and violent crime with the participation of foreigners. So in 2014–2015. the number of detected organized groups and criminal organizations formed on an ethnic basis decreased, and in the following years (2016–2024) it increased almost threefold. Under martial law, there is an annual increase in the number of detected organized groups and criminal organizations formed on an ethnic basis, which distinguished themselves in group mercenary-violent crime, when committing serious and especially serious crimes with the use of weapons.

Among all criminal groups of foreigners, organized groups constituted almost the absolute majority. Almost a thousand foreigners were detected, who distinguished themselves in group mercenary-violent crime, when committing serious and especially serious crimes.

It is emphasized that the criminal activity of organized groups and criminal organizations with the participation of foreigners is characterized by diversity, since not single criminal-illegal acts are committed, but multiple, in several directions of profitability, using different tactics and mechanisms of commission. Another trend is the expansion of the spheres of their criminal interests, a clearer specialization of criminal activity, which is in constant dynamics, as well as professionalization, which increases the level of concealment.

Key words: benefit, violence, crime, mercenary-violent crime, foreigner, ethnic group, organized group, criminal organization, state, structure, dynamics, statistics, latency.

Постановка проблеми. Формування комплексу заходів щодо запобігання організованим злочинності неможливе без отримання обміркованого аналізу й використання достовірних даних про її поточний стан та тенденції. Актуальність і масштабність вирішення зазначеного завдання пов'язана принаймні з двома групами взаємозумовлених причин. Перша полягає у наявності вкрай негативних тенденцій злочинності в Україні в період з початку 90-х рр. і до теперішнього часу, що супроводжується наростанням фактичного відставання можливостей правоохоронної системи від розвитку кримінальної субкультури (останнє зумовлює надвисокий рівень латентності, безкарність винних та в цілому неспроможність правоохоронних органів у сучасних умовах ефективно протидіяти цьому негативному явищу). Друга, відповідно, полягає у необхідності розроблення нової концепції (програми) протидії злочинності (у тому числі окремим її видам), що враховує високий рівень криміналізації, можливості держави і суспільства здійснювати протидію кримінально-карним проявам, помилки і недоліки попередніх концептуальних підходів до реалізації тощо.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Пошук шляхів удосконалення та розробки заходів запобігання етнічній злочинності здійснювали: В.В. Босенко, А.А. Вознюк, Б.М. Головкін, О.М. Джу́жа, П.С. Єпринцев, А.В. Калініна, О.Г. Кулик, М.В. Підболячий, В.Г. Севрук, Ю.О. Стрелковська, Д.М. Тичина та ін.

Напрацювання зазначених та інших дослідників становлять теоретичне підґрунтя статті й вирішення численних практичних проблем, що виникають у правоохоронній і правозастосовній діяльності. Однак, в умовах збройного конфлікту в Україні викликають певний інтерес стан та тенденції корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп.

Мета статті – висвітлення сучасного стану та тенденцій корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні.

Виклад основного матеріалу. Організованій злочинності притаманна кримінальна субкультура (система звичаїв, традицій, ритуалів) із замкнутою ієрархічною побудовою, а їх злочинна діяльність є динамічною [2, с. 3].

Динаміка злочинності – це показник, «...що відображає зміни рівня, інтенсивності, структури, структурних елементів останньої та будь-яких інших її ознак протягом певного часу, періоду. Показником динаміки злочинності є, як правило, темп, алгоритм зміни її кількісних значень (їхнє збільшення або зменшення) порівняно з даними періоду, взятого для порівняння» [3, с. 169].

Протягом останніх декількох років криміногенна ситуація в державі дещо покращилася, але залишалася складною [5]. Упродовж 2018-2024 рр. у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) було зареєстровано більше ніж 2 405 486 кримінальних правопорушень (з них 8 767 – було учинено іноземцями) [7].

Корисливо-насильницькі злочини розміщені у різних розділах Особливої частини Кримінального кодексу (КК) України та відображаються у статистичній звітності з часу введення у дію сучасних форм такої звітності, тобто, з 2013 р. Водночас, державна статистика не містила і не містить окремо кількісні та якісні дані про такі злочини учинені іноземцями у складі організованих груп. Тому на підставі аналізу оприлюдненої інформації щодо кількості підозрюваних іноземців у вчиненні корисливо-насильницьких злочинів [8] у співвідношенні із даними загальної кількості виявлених

в Україні організованих груп та злочинних організацій, сформованих на етнічній основі, із міжнародними та транснаціональними зв'язками [9] та у співставленні із емпірикою отриманою з аналізу вивчених матеріалів кримінальних проваджень розпочатих за фактом вчинення особами, які не перебувають у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав злочинів проти життя та здоров'я, волі, честі та гідності особи, власності, у сфері господарської діяльності, проти громадської безпеки, руху та експлуатації транспорту, громадського порядку й моральності, нами було сформовано відповідні показники щодо стану, структури та динаміки досліджуваної злочинності й відображено інші її кримінологічно важливі показники.

Доводиться констатувати, що на тлі загального скорочення показників кримінальної активності, спостерігалися як позитивні, так і негативні тенденції, щодо організованої корисливо-насиленої злочинності за участі іноземців, зокрема, у 2014–2015 рр. кількість виявлених правоохоронцями організованих груп та злочинних організацій сформованих на етнічній основі скоротилася з 18 до 13 (–27,0 %), а в наступні роки (2016–2023 рр.) зросла у 2,9 раза порівняно з показником 2015 р. Особливо інтенсивне збільшення спостерігалось у 2020 р. (36; +64,2 %), 2021 р. (38; +65,8 %), 2022 р. (27; +51,9 %) та зафіксовано відповідну тенденцію в 2023–2024 р. (22; +62,4 %). Серед усіх злочинних угруповань сформованих на етнічній основі майже абсолютну більшість (у середньому 94,8 %) становили організовані групи, а на злочинні організації припадало лише 3,4 % таких угруповань [9].

Власне сам показник зареєстрованих корисливо-насиленої злочинності учинених іноземцями у складі організованих груп в Україні після збільшення з 293 (у 2018 р.) до 337 у 2019 р. (+13,0 %) у наступні роки поступово зменшувався, до 208 в 2020 р. (–35,7 %), 185 у 2021 р. (–11,1 %), особливо суттєво у 2022 р. – 57 (–72 %) і станом на 2024 р. дорівнює 32, що менше ніж у попередньому році на 50,8 % та в 10 раз менше за інтенсивнісню показників 2018–2019 рр., серед яких абсолютну більшість складають: умисні вбивства з корисливих мотивів (13 – 1,4 %), незаконні позбавлення волі, або викрадення людей (61 – 6,4 %), торгівля людьми (22 – 2,3 %), грабежі (565 – 54,2 %), розбої (213 – 16,2 %), вимагання (57 – 6 %), бандитизм (34 – 3,5 %), незаконні заволодіння транспортними засобами (152 – 13,8 %). Виявлено 627 іноземців, які відзначились у груповій корисливо-насиленої злочинності, під час вчинення тяжких (58,5 %) та особливо тяжких злочинів (32,4 %) [7].

Щодо злочинів проти життя та здоров'я особи. Загальний стан можна оцінити як сприятливий, оскільки протягом 2018–2024 рр. мало місце зменшення чисельності найбільш небезпечних видів посягань цієї спрямованості – умисних вбивств з корисливих мотивів (п. 6 ч. 2 ст. 115 КК України). Якщо в 2018 р. їх було зареєстровано 10, то у 2019–2024 рр. – 4, тобто у 9 раз менше у розрахунку на кожний рік (частка з усіх групових корисливо-насиленої злочинності учинених іноземцями складає 1,3 %).

Щодо злочинів проти волі, честі та гідності особи. Найбільш поширеними з них є незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146 КК України). Число таких випадків після сплеску у 2019 р. з 8 до 20 (у 2,6 разів більше показника попереднього року) у 2020 р. зменшилося до 10 (у 2 рази порівняно з 2019 р.), але у 2021 р. знову майже подвоїлось (19), а в наступні роки мало різку тенденцію до скорочення: 2022 р.: 4 (–3,5 %); в 2023–2024 рр. (2). Упродовж аналізованого періоду злочини такого виду складали в середньому 6,4 % від усіх посягань цієї категорії. Кількість випадків торгівлі людьми (ст. 149 КК України) у 2018–2024 рр. становила в середньому 3–6 фактів на рік. Несприятливим є помітне зростання чисельності таких діянь (8) у 2019 рр.

Щодо злочинів проти власності. Протягом 2018–2024 рр. тенденція до переважного зростання грабежів і розбоїв – змінилася на тенденцію їх суттєвого скорочення. Число грабежів (ст. 186 КК України) після збільшення у 2019 р. з 147 до 204 (+ 28 %) у наступний рік зменшилось на 50,7 % і в 2020 р. дорівнювало 97, у 2021 р.: 83 (– 64 %); 2022 р.: 21 (–87,5 %); 2023–2024 рр.: 15 (–92 %). Тобто чисельність грабежів за останні декілька років зменшилась у 9,6 разів, проте, їх частка серед усіх корисливо-насиленої злочинів учинених іноземцями у складі організованих груп продовжує займати лідерські позиції (54,2 %).

Динаміка розбоїв (ст. 187 КК України) була загалом подібною до динаміки грабежів. У 2019 р. їх кількість зросла з 54 до 55 (+ 1 %), проте, у наступні роки, мало місце щорічне зменшення чисельності цих посягань (2020 р.: 46 (–18 %); 2021 р.: 44 (– 20,7 %); 2022 р.: 8 (–83,8 %); 2023–2024 рр.: 5 (–87,2 %). У останні півтора роки аналізованого періоду зафіксовано 14 розбійних діянь, що в 3,9 рази менше, ніж у 2019 р. Частка таких посягань серед усіх злочинів цієї спрямованості у 2018–2019 рр. коливалася в межах 15–16,2 %, а в наступні роки зменшилась до 5 %.

Чисельність випадків вимагання (ст. 189 КК України) на початку аналізованого періоду була значно меншою, але порівняно з іншими корисливо-насиленої злочинами нестабільною. У 2018 р. обліковано 13 таких фактів, у 2019 р. їх число зменшилося до 6 (–52 %), у наступному

році збільшилось до 15 (+23,4 %), а в 2021 р. зменшилось на 7,6 % і становило 12. У 2022 р. мало місце зменшення цього показника до 8 (-38 %). Їх частка серед усіх досліджуваних посягань складає 6 %.

Щодо злочинів проти громадської безпеки. Кількість фактів бандитизму (ст. 257 КК України) була меншою порівняно із грабежами та розбійними нападами, але більш стабільною, порівняно із попередніми видами корисливо-насильницьких посягань, зокрема, залишалось незмінною в межах 10 випадків у 2018-2021 рр, а в 2022 р. зменшилось до 1 (-90 % до попередніх років). Загалом їх частка у організованій корисливо-насильницькій злочинності іноземців складає 3,5 %.

Щодо злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту. Чисельність незаконних заволодінь транспортними засобами поєднаних з насильством, що не є (або є) небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого (ч. 2, 3 ст. 289 КК України) у 2018–2022 рр. постійно зменшувалася. Упродовж 2018-2020 рр. показник відзначився незначним скороченням: 2018 р. – 46; 2019 р. – 36 (-25 %), а в подальшому суттєво зменшувалася й в 2020 р. дорівнював 29 (-20 %), у 2021 – 26 (-27 %), у 2022 – 13 (-74,2 %), що менше, ніж у попередньому році на 52,4 % та в 3,5 рази нижче показника 2018 р. Відповідна частка злочинів у досліджуваній категорії злочинності складає 13,8 %.

Щодо інших корисливо-насильницьких злочинів. Низькими є показники виявлення багатьох інших корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп в Україні. У державній статистичній звітності не було виявлено жодного зафіксованого випадку щодо насильницького донорства вчиненого щодо особи, яка перебуває в матеріальній залежності від винного (ч. 2 ст. 144 КК України); використання батьками або особами, які їх замінюють, із застосуванням насильства чи погрозою його застосування малолітньої дитини для заняття жебрацтвом (ч. 2, ч. 3 ст. 150-1 КК України); протидії законній господарській діяльності учиненої з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднана з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна (ч. 2, ч. 3 ст. 206 КК України); протиправного заволодіння майном підприємства, установи, організації учиненого з погрозою вбивства чи заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, або поєднане з насильством, що не є небезпечним для життя і здоров'я, або з пошкодженням чи знищенням майна (ч. 2 ст. 206-2 КК України) та в цілому залишають бажати кращого показники щодо виявлення та розкриття корисливо-насильницьких злочинів учинених іноземцями, у тому числі щодо торгівлі людьми (ст. 149 КК України), втягнення осіб в заняття проституцією або примушування до її зайняття із застосуванням чи погрозою застосування насильства (ч. 1, ч. 2 ст. 303 КК України).

Отже, проаналізовані офіційні статистичні дані дали змогу з'ясувати рівень поширення й динаміку корисливо-насильницьких злочинів учинених іноземцями у складі організованих груп за останні декілька років. Водночас, наведених вище даних і сформульованих висновків недостатньо для того, щоб отримати цілісне уявлення щодо стану досліджуваної злочинності. Необхідно додатково розкрити низку якісних показників у тому числі і зазначити про її латентність. Однак зробити це на основі узагальнення офіційних статистичних даних неможливо: по-перше, як вже було зазначено, офіційна статистика не виділяє в окрему групу корисливо-насильницькі злочини учинені іноземцями у складі організованих груп; по-друге, вона не фіксує цілої низки показників, які в загальній структурі злочинності відіграють другорядну роль, однак є досить важливими для розробки заходів протидії й запобігання організованим групам та злочинним організаціям, у тому числі утворених на етнічній основі. У зв'язку з цим, подальша наукова розвідка буде ґрунтуватись на даних, які були отримані в результаті вивчення матеріалів кримінальних проваджень, на висновках, зроблених іншими науковцями, експертами та спеціалістами, а також на результатах проведеного опитування.

Варто відмітити, що в Україні, показники роботи з відшкодування шкоди, завданої внаслідок злочинної діяльності організованих груп і злочинних організацій протягом декількох останніх років суттєво коливалися, але загалом покращилися. Наприклад, якщо сума відшкодованих матеріальних збитків у 2013 р. становила 50,1 млн грн, то в 2021 р. вона зросла на 50,7 % до 334,2 млн грн. Відповідно до цього, якщо у процесі кримінальних проваджень стосовно злочинів, вчинених організованими групами і злочинними організаціями у 2013 р. було накладено арешт на майно на суму 534,7 млн грн, то у 2021 р. на суму 2 млрд 13,9 млн грн. [5, с. 135].

Взагалі, матеріально опосередкована ціль визначає характер засобів, що конкретизуються у способах і знаряддях виконавчих дій. Уже на етапі готування разом із постановкою цілі злочинці обирають шлях досягнення кінцевого результату, тобто усвідомлюють інструментальну форму (модель) поведінки (насильницьку) [1, с. 98]. Постає питання: від чого залежить вид застосованого насильства (фізичного чи психічного)? Думаємо, від суб'єктивної значущості майна, що стає предметом цілі.

Предметом злочинного посягання у досліджуваній категорії злочинності зазвичай були готівкові кошти та ювелірні вироби (80,4 %), одяг (зимові хутряні шапки, дублянки зі шкіри та хутра тощо) – 0,8 %, мобільні телефони, планшети – 27,6 %, аудіо-, відео- та інша побутова техніка – 17,3 %. Новітньою рисою таких злочинів стало заволодіння правовстановлюючими документами (8,5 %) та цінними паперами (12,3 %), що притаманно незаконному позбавленню волі та викраденню людей, а також вимаганням. Аналіз значень показників викраденого дає підстави додатково розподілити корисливо- насильницькі злочини за мірою вигідності (доходності) на дві умовні групи: високодоходні і низькодоходні. Загальний обсяг збитків по кримінальних провадженнях становив до 10 тис. грн – у 16,7 %, до 100 тис. грн – у 30,5 %, до 1 млн грн – у 37,6 %, понад 1 млн грн – у 15,2 %.

На загальносуспільному рівні до соціально-економічних збитків від корисливо-насильницької злочинності іноземців слід віднести частку втраченого внаслідок злочинних проявів, вимушені багатомільйонні витрати населення, підприємств, установ, організацій різних форм власності на систему технічного захисту товарно-матеріальних цінностей, купівлю громадянами засобів індивідуального захисту, супроводження транспортних перевезень, інкасаторських екіпажів, охорону складів і сховищ зберігання готової продукції та житла громадян. До цього слід додати медичні витрати на відновлення здоров'я потерпілих, численні соціальні виплати і компенсації інвалідам й утриманцям вбитих із корисливих мотивів громадян. Соціокультурні наслідки слід розглядати в історичному континіумі та крізь призму сьогодення, що призводить до інституціоналізації корисливого насильства та формування субкультури щодо незаконного збагачення на території нашої держави.

Доводиться констатувати, що для корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп характерний знярядійний спосіб виконання кримінально карних дій, зокрема, за допомогою холодної та вогнепальної зброї (при цьому у 84 % застосована чи використана зброя була отримана (здобута) незаконним шляхом)).

Умовно «дрібні» грабежі, розбої та незаконні заволодіння транспортними засобами, найчастіше вчиняються на ділянках та проїжджих частинах загального користування та транспортних майданчиках (56,4 %), у парках (13 %), на ринках (17 %), поблизу під'їздів багатоквартирних житлових будинків та станцій залізничних вокзалів (20,2 %), а найбільш поширені серед «високодоходних» посягань, зокрема, бандитизм і незаконне позбавлення волі та викрадення людини, навпаки, частіше відбувається у житлових та інших приміщеннях.

Аналіз емпіричного матеріалу довів, що акти корисливо-насильницької поведінки іноземці у складі організованих груп вчиняли приблизно з однаковим рівнем інтенсивності протягом року, переважно з 16.00 до 22.00 год – 37 %, з 10.00 до 16.00 год – 28,6 %, з 6.00 до 10.00 год – 1,8 %.

Проте, зважаючи на помилки і прогалини як у статистичній звітності так і в діяльності правоохоронних органів, і бездіяльності громадян, загальнодоступні цифри й відсотки на сьогодні – це лише орієнтовний показник криміногенної обстановки. В.І. Поклад, слушно відмітив, що латентність істотно спотворює статистичні дані про кримінологічну ситуацію, реальний стан, структуру, характер, динаміку злочинності, про розмір і характер завданої шкоди; зменшує ступінь достовірності прогнозів; перешкоджає реалізації принципу невідворотності відповідальності; підриває авторитет правоохоронних органів; перешкоджає ефективній протидії зростанню злочинності; знижує антикримінальну активність громадян; негативно впливає на економічне життя країни [6]. Як відзначають О.В. Калиновський та В.В. Ремський, етнічна злочинність характеризується високим рівнем латентності, особливо та, що пов'язана з організованою злочинністю і, що фактично не дає нам змоги оцінити реальні масштаби їх злочинної діяльності на території України [4, с. 33].

Досліджувані корисливо-насильницькі злочини учинені іноземцями у своїй більшості залишаються латентними, оскільки інформація про кримінально-протиправні дії: а) ігнорується та не вноситься до ЄРДР; б) за фактом їх вчинення виносяться необґрунтовані постанови про закриття кримінальних проваджень; в) відомості про злочини вносяться до ЄРДР, але з помилковою кваліфікацією (навмисно, або недбало). Крім цього, було з'ясовано, що оперативні працівники під час розробки організованих груп не звертають належної уваги на національний склад організованої групи, а в подальшому й слідчі, отримавши такі матеріали, вчиняють аналогічно. Відповідно реєстрація таких організованих груп за етнічним складом нівелюється. Ще однією негативною умовою є той факт, що у розробці етнічної організованої групи реально задокументувати частіше вдається лише одну особу, яка в подальшому одноосібно і визнає вину (зазначена ситуація характерна для злочинних груп ромської, азербайджанської та грузинської національностей). Окрім вже перерахованих недоліків, значний відсоток становить не реєстрація організованих груп за етнічними показниками, коли, наприклад, є інші, такі як корупційні чи транснаціональні зв'язки, хоча група виражена явно національним складом [10, с. 243–244].

Зважаючи на подібні факти, що мають місце у практиці органів досудового розслідування, слід погодитись із думкою Ю.О. Стрелковської про те, що статистичні показники відображають не стільки реальний стан злочинності на певній території, скільки ефективність діяльності самих правоохоронних органів [11, с. 151]. Поряд із цим, проведеним анкетуванням слідчих та оперативних працівників було підтверджено, що коефіцієнт латентності вчинення корисливо-насильницьких злочинів організованими злочинними групами та злочинними організаціями є досить високим, як для тих суспільно-небезпечних діянь, і, за оцінками практичних працівників становить: 1:10 – 38,5 %; 1:20 – 29,5 %; 1:50 – 17 %; 1:100 – 10 %; більше ніж 1:100 – 5 %.

Правоохоронці в більшій мірі переконані у природній латентності цього явища та зазначають про небажання громадян звертатися до правоохоронних органів із заявами та повідомленнями про злочини, що обумовлюється страхом і хибним переконанням про відсутність будь-якого захисту. Особливо це стосується осіб, що колись були (або нині є) пов'язані із криміналітетом, а також жертв-іноземців, які займаються підприємницькою діяльністю, зокрема, у сфері споживчого ринку, транспортними перевезеннями, готельно-ресторанним бізнесом тощо. Зазвичай, «покровительство» їм надають самі етнічні злочинні формування, що складаються в основному з вихідців країн пострадянського періоду (зазначили 80 % опитаних).

Отже, під станом організованої корисливо-насильницької злочинності іноземців пропонуємо розуміти сформовану в узагальнених оцінках кількісних та якісних характеристик інформаційну модель суспільно небезпечного явища, що відбиває внутрішні і зовнішні взаємозв'язки, закономірності функціонування й основні тенденції розвитку.

Означений стан загострюється зацікавленістю потерпілих (криміналітет, або вихідці з однієї етнічної групи) у збереженні «таємниці» вчиненого щодо них кримінально-протиправного діяння, або небажанням повідомляти про злочини, зокрема, через страх, зневіру тощо (тобто природна латентність), що поєднується «штучною» латентністю створеною правоохоронцями та органами статистики (недбалість, корумпованість, бажання створити статистичну «картинку», у тому числі продемонструвати вдавано високий рівень запобіжної діяльності тощо), що сукупно приховує реальну кримінологічну проблему та зменшує ефективність боротьби з організованою злочинністю.

З метою зменшення рівня латентності необхідно вжити низку заходів, зокрема: 1) офіційно закріпити перелік кримінально караних діянь, які необхідно кваліфікувати як вияви корисливо-насильницької поведінки; 2) внести зміни до КК України, доповнивши його окремою статтею, що передбачатиме кримінальну відповідальність за створення організованої групи чи злочинної організації іноземцями або за їх участі; 3) доповнити офіційно затверджені форми Єдиного звіту про кримінальні правопорушення по державі та Єдиного звіту про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, відповідними розділами, які враховують попередні названі нами позиції; 4) розробити методичні рекомендації, які спрямовані на впровадження максимально чіткого та єдиного для всіх правоохоронних структур алгоритму збору, обробки та фіксації інформації про факти корисливо-насильницьких злочинів учинених іноземцями у складі організованих груп.

Впровадження перелічених вище заходів має стати першим етапом реалізації широкомасштабної державної програми боротьби із організованою злочинністю в Україні.

Висновки. Кримінологічна характеристика корисливо-насильницьких злочинів, що вчиняються іноземцями у складі організованих груп ґрунтується на аналізі статистичних відомостей про рівень, структуру, динаміку, характер та географію таких кримінальних протиправних діянь, а також про іноземців, які їх вчиняють, та потерпілих, що мають значення для їх запобігання.

Проведений аналіз показників статистичної звітності (2014–2024 рр.) дозволив наголосити, що в умовах збройної агресії, Україна зіткнулася із масовими переміщеннями населення, щорічним збільшенням кількості виявлених організованих груп та злочинних організацій (після скорочення у 2014–2015 рр. (–27,0 %), в наступні зросла: 2020 р. (36; +64,2 %), 2021 р. (38; +65,8 %), 2022 р. (27; +51,9 %), 2023 р. (32; + 57 %); 2024 р. (37; + 65,2 %) сформованих на етнічній основі (встановлено 577 іноземців, які відзначились у груповій корисливо-насильницькій злочинності, під час вчинення тяжких (58,5 %) та особливо тяжких злочинів (32,4 %)) з використанням зброї (тільки у 2023 р. з незаконного обігу вилучено понад 2,5 тис. одиниць вогнепальної зброї та понад 3 тис. гранат). Також насторожує й латентна складова, що впливає на достовірність статистичних даних стосовно дійсних масштабів цього явища, позаяк у 65 % інформація про кримінально-протиправні дії: ігнорується та не вноситься до ЄРДР (28 %); за фактом вчинення виносяться необґрунтовані постанови про закриття кримінальних проваджень (25 %); відомості про злочини вносяться до ЄРДР, але з помилковою кваліфікацією (навмисно, або недбало) (22 %).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Головкін Б.М. Корислива насильницька злочинність в Україні: феномен, детермінація, запобігання: монографія. Харків: Право, 2011. 440 с.
2. Єпринцев П.С. Теорія та практика запобігання організованій злочинності: автореф. дис. ... док. юрид. наук: 12.00.08. Хмельницький. 2023 р. 41 с.
3. Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн.: Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 1: Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. 424 с.
4. Калиновський О.В., Ремський В.В. Етнічна організована злочинність: історія та сучасність. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. № 23. С. 28–36.
5. Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції. 2022 рік: монографія / авт. кол.: М.Г. Вербенський, О.Г. Кулик, І.В. Наумова та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 388 с.
6. Поклад В.І. Методологія та методика вивчення латентної злочинності: навч. посіб. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. 120 с.
7. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
8. Про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2>.
9. Про результати боротьби з організованими групами та злочинними організаціями. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-rezultati-borotbi-z-organizovanimi-grupami-ta-zlochinnimi-organizaciyami-2>.
10. Севрук В.Г. Протидія злочинам, що вчиняються організованими групами і злочинними організаціями, які сформовані на етнічній основі: теорія та практика: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. 1092 с.
11. Стрелковська Ю.О. Кримінологічна характеристика та протидія етнічній організованій злочинності. *Актуальні проблеми держави і права*. 2009. Вип. 47. С. 148–158.